

יש מי שכתב שרבי עקיבא אינו חולק על זקנים הראשונים אלא שהם דיברו לפי דורם, שהצניעות היתה מרובה, והאנשים לא הקפידו בכך שלא יתקשטו, אבל רבי עקיבא בגלל ירידת הדורות חשש לדבר. (ריעב"ץ)

על הביטוי 'עד שבא רבי עקיבא ולימד...' — ע' במובא בבכורות ו.

'אמר רב: כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים, אסור לצאת בו לחצר' — לדעת הרמב"ם (שבת יט, ח) והרמ"ה (כן הביא הר"ן בשמו. אולי צ"ל 'הרא"ה', כמו שהובא בשמו ב'חדושי הר"ן'), אין איסור אלא בחצר שאינה מעורבת, שהיא דומה לרשות הרבים, אבל בחצר המעורבת, וכל שכן בבית — מותר. [ומה שאמרו לעיל (מו:): 'השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר' והסבירו בגמרא לפי שתורת כלי עליהם, ומה צריך לטעם זה והלא ראויים הם להכניסם הביתה ולענדם — יש לומר שמדובר שם בחצר שאינה מעורבת ואותם תכשיטים שבתו בתוכה שאסור להכניסם לבית, ומשום כך הוצרך לטעם זה, שתורת 'כלים' עליהם ואינם כאבנים וצורות. ר"ן]. ואילו הרמב"ן (בחדושי) והרשב"א (בעבודת הקדש ג, ב) כתבו, ש'חצר' שאמרו לאו דוקא, הוא הדין בבית אסור לענוד כל אותם תכשיטים שאסרו לצאת עמהם. וראו חכמים צורך לאסרם בכל אופן, שמא תצא בהם לרשות הרבים.

(וכן נקט הריטב"א לעיקר. ומהרש"א נקט בדעת התוס' כשיטה זו, שאסור גם בבית. ובפני יהושע נקט כהנזה פשוטה בדעת התוס' להפך. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

דף סה

רבי יוחנן נפיק בהו לבי מדרשא וחלוקין עליו חבריו. רבי ינאי נפיק בהו לכרמלית וחלוקין עליו כל דורו... הא דמיהדק הא דלא מיהדק' — נראה שרבי יוחנן התיר לצאת במוך מהודק אף לרשות הרבים. ואף על פי שנחלקו עליו חבריו, מסתבר שהלכה כמותו. ואולם רבי ינאי התיר לצאת לכרמלית אף במוך שאינו מהודק ולא קשור, כי סבר שלא אסרו אלא ברשות הרבים. ועל כך חלוקים עליו כל בני דורו, [שלא כרבי יוחנן, שנחלקו עליו חבריו בלבד]. והלכה כמותם, שאין חילוק בין רשות הרבים לכרמלית (ריטב"א. וע"ע 'חדש האביב').

ואולם יש ראשונים שמפרשים אחרת ולשיטתם אין התר לצאת אלא במוך קשור ומהודק. וכן פסק השלחן-ערוך. (שג, טו. וע"ש במשנ"ב ובשערי-הציון שצדד במוך שבסנדל שמא די בקשור ולא מהודק. וכתב הריטב"א: 'ולדברי הכל מותר לתת בזמן הזה מוך או תבן במנעלים שלנו בלא שום קשירה ושום הידוק, דבסנדל הוא שאסרו, לפי שהיה פיו פתוח אבל מנעל של עור שנסתם יפה בפיו אפילו בעקב — מותר לתת מוך, וכל שכן בסופי האצבעות').

בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (יח, כ) פסק להקל לצאת בשבת בצמר גפן הדחוס באוון, כי כיום אין חשש שאם יפול יטלנו, והרי זה דומה למוך של נידה. וכן הביא משו"ת מהרש"ג (ח"ב קכו), שמוך הדחוק באוון דינו כמוך קשור שנזכר בשלחן-ערוך להתר. ואולם בשם החזון-איש מובא (ב'ארחות רבינו' ח"ג) שהורה לאדם שהוצרך ליתן מוך בתוך אזנו, שיישאר בביתו בשבת ולא יצא בו.

מי שיש לו בתוך נעליו אבנים קטנות — אם דרך העולם להקפיד עליהם, אסור לו לצאת עמהם, וצריך להסירם, אבל דברים שאין מקפידים עליהם, כגון לכלוכים שבכיסים — בטלים הם לבגד. (כן מובא בשם גדולי הפוסקים, ב'דברי חכמים' 261).

'אמר אביי: רבי ור' אליעזר ור' שמעון בן אלעזר... כולו סבירא להו דכל מידי דמיגניא ביה לא אתיא לאחויי...' — כך דרכו של אביי ביחוד, להעמיד רשימת חכמים בשיטה. ע' ציוני המקומות בבבא בתרא עה.

הרשב"א העיר, הלא גם חכמים מודים לעיקרון זה, שהרי לכך יוצאה האשה בבירית, כי אין חשש שתשלוף ותראה. וע"ש מה שפרש, ודלא כרש"י.

ואמנם יש לומר שאביי ציין אותם חכמים שהם הרחיבו סברה זו לדברים נוספים, הגם שאין בהם גנאי כמו בבירית. ומצינו עוד כיוצא בזה. (וכן באר הריטב"א. וע"ע בתוס' הרא"ש).

(ע"ב) 'דאמר רב: מיטרא במערבא — סהדא רבה פרת' — ראה במובא בבכורות נה:

'זפליגא דידיה אדידיה, דאמר שמואל: אין המים מטהרין בוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד' — כלומר, שני מאמרי שמואל סותרים הם זה לזה. ואולם שמואל נהג למעשה להחמיר בדבר, וכדברי אביו, ומה שאמר 'נהרא מכיפיה מברין' לא אמר כן כהלכה למעשה.

ולכן פסקו רבנו חננאל והרי"ף והרמב"ם, שאין לטבול בנהרות אלא בזמן שודאי לא רבו הנוטפים על הזוחלים, כגון בימי תשרי, כדעת אבוה דשמואל ושמואל עצמו. (כן באר הרמב"ן ועוד). [ואם טובל בתוך הנהר, מקום שבו המים זורמים בכל ימות השנה — דעת הראב"ד (ועוד ראשונים) שכשר אף אם רבו הנוטפים. לא פסלו אלא טבילה במקום שבו הנהר מתרחב בגלל ריבוי המים. (ע' בהסבר שיטה זו בנמוקי-יוסף נדרים מ; שפת אמת כאן; שערי ישר ג, כו). ודעת הרמב"ם שגם במקום האפיק המקורי פסול, מלבד במקום גומת המעיין עצמו].

ואולם רבנו תם פסק כדברי שמואל 'נהרא מכיפיה מברין', והתיר לטבול בנהרות בכל ימות השנה. אך גם לדעה זו — כתב הר"ן — נהרות שמכזבים מימיהם, אין לטבול בהם, כי ודאי בהם אין לומר שמתברכים מכיפיהו.

'סיפא אתאן למטבע' — אבל אגוז ואבן אינם מוקצים, ומדובר באבן עגולה שייחדה לפריפה, אבל מטבע אין מועיל לה יחוד במחשבה, לפי שהיא דבר חשוב. אכן אם פרפה במטבע מבעוד יום, מועיל מעשה זה לייחודה לפריפה. (עפ"י פוסקים).

וכתבו אחרונים, כל זה בייחוד לשבת אחת אבל אם ייחדה המטבע לכך לעולם, אפילו במחשבה בלבד — מועיל ייחודה. (תוספת שבת; רעק"א. ומובא במשנ"ב שג ס"ק עד). והחזון-איש חכך בדבר, שמא אין מועיל ייחוד מטבע כלל, כי עתיד להימלך ולהחזירו, ושם מטבע עליו ולא כלי תשמיש. וכאן יש לפרש (כדמשמע מפרש"י) שפרפה מבעוד יום ועודה פרופה בו בשבת, ולכך מותרת לצאת בו, כי אין הבגד נעשה בסיס למטבע, והרי זה טלטול מן הצד. (ועע"ש פרוש נוסף בקושית הגמרא ובתירוצה. וע' גם בתורי"ד).

ובירושלמי גרסו (מובא ברשב"א): 'לא שנו אלא מטבע ואבן, הא באגוז מותר מפני שהוא מטלטל'. (וכן נקטו הרי"ד והרי"א בפסקיהם, ויתכן שכך גם גרסו בגמרא).

* * *

ביטול הדאגות

בראות האדם את עולמו בהשקפה זו שהכל מאתו יתב', לא ימצא מקום לדאגה כלל, כי הרי יודע הוא שהשי"ת כבר קבע לו מנת חלקו לצרכי עבודתו, וממילא אין לו על מה לדאוג. דבר ידוע הוא שאין האדם דואג אלא על דבר שחושב שיוכל לפעול לתקונו, אבל דבר שהוא מוכרח, אפילו אם תהיה צרה לפניו לא ידאג; כמו שאין אדם דואג על זה שהוא בודאי ימות, יען שאין עצה לפניו ומוכרח הוא לזה. על כן אילו ידע האדם שהכל ביד ה' ואין בידו לשנות כלל, וכל מעשיו אינן סבות אמתיות, ומה שנראים כמוכרחים להשגת צרכיו אין זה אלא שרצון ה' הוא שיעמוד בנסיון זה — שיעשה המעשים וידע שאין המעשים פועלים אלא השי"ת לבדו, ואין עצה לאדם, ורק עצת ה' היא תקום — אם הוא ידע זאת לא ידאג יותר מכיון שאין מקום לדאגה.

ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלקיך — פירוש שיום השבת ניתן להשיג בלבנו ענין השביתה, שאין במעשים שלנו שום גדר סבה, שנלמד לראות את הרחוקות שבגשמיות, שנייחד את הכל לה' — שבת לה' אלקיך, ונכיר כי הכל אך ורק מעשי ה' המה. על כן אמרו ז"ל על השבת 'שתהא כאילו כל מלאכתך עשויה', כלומר, האדם שיש לו דאגה גדולה לפניו, תתבטל דאגתו לגמרי כשתגיע השבת, והיינו על ידי שיפעל בלבו להבין ולהכיר כי השי"ת הוא סבת הכל ואין סבה זולתו, אז יבטח בו ובחסדו וטובו כי הוא כבר הכין הכל לטובת הענין, וכבר הכל עשוי ומסובב על הצד הטוב ביותר. וזהו אשר השבת מקדשת את כל השבוע, כי מהשבת ילמד לכל ששת הימים כי אין ממש במעשי עצמו כלל, והשי"ת כבר עשה והבין את הטוב בעיניו, שהוא הטוב באמת, וממילא לא יבטח בכח עצמו ולא ידאג, אלא ישים בדה' מבטחו. (מתוך מכתב מאליהו ח"ב עמ' 262)

דף סו

'סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת. כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת' — מבואר בדברי הראשונים ז"ל, שדבר שבלעדיו אינו יכול לילך, כגון סמוכות של הקטע בשתי רגליו, או הספסלים הקטנים שבידיו, שבהם הוא גורר עצמו, ואפילו מקל הליכה שבידיו, אם אינו יכול לילך כלל בלעדיו — מותר לצאת בהם בשבת, שהרי זה לו כמלבוש וכתכשיט — צורך מצרכי הגוף, וגם אין חוששים שמא יסירם ממנו. לא נאסר אלא קב הקיטע וכדו', שאינו נועד לסמיכה אלא כדי להסתיר את מומו, ויש חשש שמא יפול ממנו או יסירנו ויטלנו בידיו. לאור זאת, כסא גלגלים לנכה כזה שאינו יכול לילך בכחות עצמו כלל, [הגם שהוא יכול לילך מעט בעזרת קביים], שהוא יושב עליו ומניע עצמו, הגם שאינו מחובר אליו — פסק הגר"מ פיינשטיין ז"ל (אגרות משה או"ח ח"ד צ), שמותר לו לצאת בו בשבת, אלא שלאחרים אסור להסיעו במקום שאין עירוב.

[ואם הוא מגיע למידרכה וכדומה — יכול אדם אחר להעלותו עליה, שהרי מותר לטלטל ברשות